

HOE LANG ZULLEN ZE LEVEN!?

Erna Kortlang en
Friederike de Raat

HOE LANG ZULLEN ZE LEVEN!?

*Vijftig vragen over
erfenis en nalatenschap*

Nieuw Amsterdam

Eerste druk oktober 2019
Tweede druk november 2019

© 2019 Erna Kortlang en Friederike de Raat

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp © Rouwhorst + Van Roon

NUR 400

ISBN 978 90 468 2603 4

www.nieuwamsterdam.nl

Inhoud

1	Waar moet je beginnen als je een nalatenschap moet afhandelen? Wat zijn de do's en don'ts?	13
2	Waarom moet je erfbelasting betalen na het overlijden van je eerste ouder? Op dat moment erf je toch nog niets, omdat alles naar de langstlevende ouder gaat?	15
3	Wanneer is het raadzaam om een nalatenschap beneficiair te aanvaarden?	19
4	Is er altijd een erfgenaam?	21
5	Is het waar dat de langstlevende de helft plus een kindsdeel erft?	26
6	Kun je je erfdeel in de nalatenschap van je vader laten toekomen aan je broer of zus?	28
7	Wie kun je aanwijzen als je erfgenamen als je alleenstaand bent en geen kinderen en ook geen nabije familie meer hebt?	29
8	Wat is de beste aanpak als je je hele vermogen wilt nalaten aan goede doelen?	31
9	Is er een verschil tussen schenkingen en legaten?	33
10	Wat is een fonds op naam?	36

11	Wat is het nut van een testament?	37
12	Wat is een levenstestament?	42
13	Wat is een ik-oma-testament?	44
14	Wat is een Radartestament?	46
15	Wat kun je als kind doen als je moeder na het overlijden van je vader een nieuwe vlam krijgt die haar geld erdoorheen jaagt?	48
16	Wat kun je als kind(eren) doen als blijkt dat je dementerende vader kort voor zijn overlijden zijn testament volledig heeft veranderd en niet bepaald ten gunste van zijn kind(eren)?	50
17	Hoe kan een waardevolle inboedel het beste worden verdeeld?	55
18	Wat moet je als erfgenaam doen als je ontdekt dat je overleden ouders een geheime rekening in Luxemburg hebben?	56
19	Wat moet je doen als je overleden Spaanse vrouw een huis in Barcelona bezat of als je Nederlandse ouders al vele jaren in België wonen als ze overlijden?	58
20	Wat is een legitieme portie en bestaat die ook in andere landen?	60
21	Kun je een kind onterven?	63
22	Kan een kind zijn onterving aanvechten?	68
23	Op 1 januari 2018 is het nieuwe huwelijksvermogensrecht ingevoerd. Wat houdt dat in? En heeft het nog zin om huwelijkse voorwaarden te maken?	72
24	Kun je nog trouwen in gemeenschap van goederen?	74
25	Wat zijn de erfrechtelijke gevolgen als je ongehuwd samenwoont?	75

26	Is het nog nodig om een testament te maken als je al een samenlevingscontract hebt?	83
27	Loopt alimentatie door na het overlijden van je ex-partner?	88
28	Kun je je partner onterven?	89
29	Als je partner een psychische aandoening krijgt, zijn er dan regelingen in het erfrecht waaraan kan of moet worden gedacht?	91
30	Is erfbelasting niet onrechtvaardig? De overledene heeft toch altijd al belasting betaald over het vermogen dat hij nalaat?	93
31	Kan ik mijn stiefkinderen laten erven als eigen kinderen?	95
32	Hoe regel je de erfenis in een samengesteld gezin zonder dat er ruzie ontstaat?	97
33	Heeft een buitenechtelijk kind recht op je erfenis?	105
34	Wat moet je doen als je absoluut niet wilt dat de aanhang van je kinderen (een deel van) je vermogen krijgt?	106
35	Verloopt de vererving van een huis in Frankrijk op dezelfde manier als wanneer je een vakantiehuis in Nederland hebt?	110
36	Kinderen erven gezamenlijk het vakantiehuis van hun ouders in het buitenland. Wat zijn de haken en ogen aan het gedeelde eigenaarschap?	113
37	Is het mogelijk om een aandeel in mede-eigendom van beleggingspanden alvast te schenken aan de kinderen?	116
38	Verliest je kind zijn of haar uitkering als het een erfenis krijgt?	117

39	Wat gebeurt er als je kind met verstandelijke beperking in een instelling woont en een erfenis ontvangt?	119
40	Hoe voorkom je dat je kinderen hun erfenis gebruiken voor verkeerde doeleinden?	123
41	Wat kun je doen tegen een bewindvoerder die zijn taak niet goed uitoefent?	128
42	Is het mogelijk om een einde te laten maken aan een levenslang bewind op je erfenis?	129
43	Hoe vind je een betrouwbare executeur?	132
44	Moet er altijd een executeur worden aange- steld? En moet dat altijd per testament? En wat als de executeur zijn werk niet goed doet?	134
45	Wat kun je doen als je broer de administratie van je moeder doet en geen inzicht geeft aan de andere kinderen? Wat zijn hun eventuele rechten?	137
46	Wie zorgt er voor mijn digitale erfenis?	138
47	Wie zorgt er na je overlijden voor je huis- dieren als je niemand kent die dat kan doen en je niet wilt dat ze in een asiel terechtkomen?	140
48	Kan een mantelzorger een groter deel van de erfenis krijgen als beloning voor al het werk?	143
49	Als je niet wilt dat je kinderen bij jouw over- lijden al over de erfenis kunnen beschikken, kun je dan een stichting oprichten?	144
50	Kun je je bedrijf nu alvast schenken aan je kind om later erfbelasting te besparen? En is dat verstandig?	147
	Tot slot	149
	Verklarende woordenlijst	155

Voorwoord

Vrijwel iedereen krijgt er in zijn of haar leven één of meerdere malen mee te maken: erven en/of nalaten. Dat lijkt een redelijk eenvoudige handeling: je moeder overlijdt als laatste van je ouders en jij als kind krijgt (een deel van) de erfenis. En ga je zelf dood, dan gaan jouw geld en goederen naar je wettige partner of je kinderen.

Was het maar zo simpel. In het 21ste-eeuwse Nederland liggen de zaken vaak vele malen ingewikkelder. Omdat je vader driemaal getrouwd is geweest bijvoorbeeld en uit twee van die huwelijken kinderen heeft. Of omdat je vader met zijn derde vrouw is geëmigreerd naar Thailand, waar een heel ander erfrecht geldt dan in Nederland en een Thaise notaris zijn nalatenschap afwikkelt. Ga er maar aan staan.

Het kan nog ingewikkelder. Hoe ziet je erfenis eruit als er plots een buitenechtelijk kind opduikt na vaders overlijden? Of een minnares die volgens vaders testament het vakantiehuis op Bonaire erft waar alle kinderen zulke goede herinneringen aan hebben? Hoe sterk sta je dan als kind?

Zo kunnen we nog wel even doorgaan: houdt je kind recht op zijn bijstandsuitkering als het een ton van jou

erft? Aan wie laat je je bezit na als je geen familie hebt? En je vriend, met wie je al twee jaar samenwoont in een woonhuis, erft die eigenlijk van jou als jij overlijdt?

Het erfrecht is een schier onuitputtelijke bron voor vragen en antwoorden. Antwoorden die nogal kunnen verschillen, afhankelijk van de manier waarop je je leven hebt ingericht: ben je getrouwd of woon je samen? Heb je een testament? Kinderen?

Er is één constante rond erfenissen en dat is het grote risico op ‘gedoe’, om het zachtjes uit te drukken. Bij één op de drie erfenissen ontstaat ruzie tussen de nabestaanden, doordat erflaters zaken niet duidelijk hebben vastgelegd, mondelinge toezeggingen hebben gedaan aan meerdere personen, dingen op hun beloop hebben gelaten of omdat mensen zich tekortgedaan voelen. Het gedoe is deels te voorkomen door een testament op te laten stellen. Een testament dat de erflater idealiter elke paar jaar even doorneemt om te zien of alles wat erin is vastgelegd nog actueel is. Ter illustratie van wat er zoal mis kan gaan rond een nalatenschap hebben we in dit boek een aantal levensechte situaties geschetst waarin je, voor of na je dood, niet verzeild wilt raken.

In dit boek geven we aan de hand van vijftig vragen antwoord op kwesties waar veel mensen mee te maken krijgen als ze erven of nalaten. Let wel: omdat ieders leven er anders uitziet, zijn de juiste antwoorden op erfrechtelijke vragen vaak maatwerk. Maar de geschette situaties in dit boek geven wel een richting aan die de lezer hopelijk aan het denken zet over zijn of haar eigen situatie.

Dan nog wat praktische zaken: in dit boek wordt met huwelijk en trouwen ook altijd automatisch geregistreerd partnerschap bedoeld, tenzij dat expliciet anders staat aangegeven. En als er staat gemeenschap van goederen, dan worden de regels van vóór 1 januari 2018 bedoeld, tenzij anders aangegeven.

Tot slot: er staan dubbelingen in dit boek. Uitleg bij een bepaalde vraag komt hier en daar terug bij een andere vraag. Dat is met opzet gedaan, zodat elke vraag afzonderlijk kan worden gelezen en begrepen. Het zou, naar onze mening, de leesbaarheid niet ten goede komen als we voor het juiste antwoord voortdurend zouden verwijzen naar andere vragen. Achter in het boek staat een lijst met tips voor mensen die te maken krijgen met erven en/of nalaten en er is een verklarende woordenlijst opgenomen, met termen die vaak terugkeren.

We wensen onze lezers veel nieuwe inzichten toe!

Erna Kortlang
Friederike de Raat

1 Waar moet je beginnen als je een nalatenschap moet afhandelen? Wat zijn de do's en don'ts?

Bij de afhandeling van nalatenschappen worden veel fouten gemaakt, uit onwetendheid. Veel mensen beginnen al snel met het leeghalen van het huis en de verdeling van de spullen, maar dat is niet verstandig. Eerst moet de notaris officieel hebben vastgesteld wie de erfgenamen zijn en wie dus de spullen mogen verdelen. Gaat het om een huurhuis dat binnen een week leeg moet zijn, sla de spullen dan op.

Het eerste wat de nabestaanden wél moeten doen, is met de akte van overlijden naar een willekeurige notaris gaan om een verklaring van erfrecht op te vragen. Die zoekt uit of er een testament is en wie de erfgenamen zijn. Ook zoekt de notaris uit of er misschien kinderen uit een vorige relatie zijn. Is er een kind uit een vorige relatie en staan de kinderen niet met naam genoemd in het testament, maar worden ze aangeduid als mijn kinderen, dan telt dat kind uit de vorige relatie gewoon mee als erfgenaam. Het opsporen van dit kind (in het buitenland bijvoorbeeld) kan de afwikkeling van de nalatenschap ernstig vertragen.

Het is de executeur – een familielid of een buitenstaander, zoals de notaris of nalatenschapsmakelaar – die uitvoeringshandelingen kan verrichten. De erfgenamen krijgen met de executeur toegang tot de rekening van moeder, de staartklok van opa en de rest van de boedel, mits niet uit het testament blijkt dat er kinderen onterfd zijn of alles is vermaakt aan een goed doel.

Een van de belangrijkste stappen in de afwikkeling van een nalatenschap is het besluit van een nabestaande of en hoe hij de erfenis wil aanvaarden. Er zijn drie mogelijkheden (zie ook vraag 3). Stel, er zijn zoveel schulden dat de erfgenaam er nooit positief uitspringt. Dan kun je ervoor kiezen om de erfenis te verwerpen. Het tegenovergestelde komt het vaakst voor: de erfgenaam kende de overledene heel goed, ziet geen adders onder het gras en kiest voor zuivere aanvaarding. Hij erft dan zijn deel van geld en boedel, maar is ook aansprakelijk voor eventuele schulden die opduiken. Er is ook een tussenweg: de beneficiaire aanvaarding. Dat is een veilige manier om niet privé aansprakelijk te worden als de erfenis negatief blijkt te zijn. Voor zover er bezittingen zijn, zoals geld en spullen, moeten daarmee schulden worden betaald. Datgene wat over is gaat naar de erfgenamen. Die moeten dan een boedelbeschrijving (laten) opstellen en deponeren bij de rechtbank om de schuldeisers te laten zien wat er aan baten aanwezig is om eventueel (een gedeelte van) de schulden te kunnen voldoen.

Officieel mag alleen de uitvaart van de rekening van de overledene worden betaald, verder niets, zolang de notaris niet heeft vastgesteld wie de erfgenamen zijn. Zolang je niet weet wat er in het testament staat en of er schulden zijn waardoor je de erfenis niet wilt aanvaarden, is het beter overal van af te blijven.

Ook de Belastingdienst meldt zich. Want erfgenamen moeten al erfbelasting (belasting over de erfenis) betalen na het overlijden van de eerste ouder. Dat is omdat ze een vordering hebben op de erfenis. De

langstlevende moet dit voorschieten. Je moet alles aan-
geven bij de Belastingdienst: de waarde van het huis,
van het tweede huis, de boot, kunst, sieraden en de
waardevolle postzegelverzameling. De kosten van de
uitvaart zijn aftrekbaar.

Na het overlijden van de langstlevende ouder wor-
den de zaken ingewikkelder. Immers, dan moet er vaak
een huis worden verkocht, een auto, moeten bankreke-
ningen worden opgeheven, aandelen verkocht of ver-
deeld en de boedel gesplitst. En dan begint vaak de
moeilijkste fase, omdat er ruzie kan ontstaan. In één op
de drie erfenissen ontstaat een groter of kleiner con-
flict. Liggen de erfgenamen echt flink met elkaar over-
hoop, dan kan dat de afwikkeling van de erfenis jaren
vertragen.

2 Waarom moet je erfbelasting betalen na het overlijden van je eerste ouder? Op dat mo- ment erf je toch nog niets, omdat alles naar de langstlevende ouder gaat?

Dat lijkt inderdaad onbillijk, maar uiteindelijk ben je
goedkoper uit. Stel, een man overlijdt. Zijn vrouw en
twee kinderen erven. Vaders nalatenschap gaat voor
gelijke delen naar de vrouw en de kinderen. De vrouw
houdt echter de beschikking over de nalatenschap van
haar overleden man. De kinderen erven dus wel op pa-
pier, maar krijgen in de praktijk nog niets. Zij hebben
alleen een vordering op het vaderlijk erfdeel. Nu moet
je als kind ook over een vordering erfbelasting betalen:

een kind heeft een vrijstelling van 20.616 euro (dit was het bedrag in 2019, de tarieven veranderen jaarlijks. De tarieven zijn onder andere te vinden op www.belastingdienst.nl). Daarboven wordt de eerste 124.727 euro belast tegen een tarief van 10 procent, daarboven is het tarief 20 procent. Een rekenvoorbeeld: vader had 4 ton samen met moeder. Vader overlijdt, moeder houdt haar eigen 2 ton en vaders 2 ton wordt verdeeld over moeder en de twee kinderen. Ieder dus circa 67.000 euro. Na de vrijstelling betaalt ieder kind 4700 euro belasting (10 procent over die 67.000 euro min 20.000 euro vrijstelling). Er kan worden afgesproken dat over het geld van de kinderen, dat moeder blijft gebruiken, elk jaar 6 procent samengestelde rente wordt 'bijgeschreven'. Moeder hoeft die rente niet daadwerkelijk te betalen. Als moeder tien jaar later overlijdt, is de renteschuld opgelopen tot bijna 53.000 euro per kind. Als moeder bij haar overlijden 4 ton vermogen heeft, moeten eerst haar schulden bij de kinderen worden afgelost: 134.000 euro (67.000 per kind) plus 53.000 euro rente per kind. (Officieel moet hiervan dan nog af de 4.700 euro belasting die moeder heeft voorgeschooten, maar voor het rekengemak doen we dat niet). Totaal: 240.000 euro, die mag worden afgetrokken van de erfenis van 4 ton. Blijft dus over 160.000 euro, oftewel 80.000 euro per kind. Ze erven 20.000 euro belastingvrij en betalen over het restant (60.000 euro) 10 procent belasting = 6000 euro per kind. Ieder kind heeft dan over de totale erfenis 10.600 euro betaald.

Als er minder dan 6 procent samengestelde rente wordt afgesproken, bepaalt de Successiewet dat de erfe-

nis van de kinderen minder waard is dan het nominale bedrag van, in dit geval, 67.000 euro. Dan hoeft moeder dus minder erfbelasting over de vordering van de kinderen voor te schieten. Er wordt dan geen rente bijgeschreven. Dus bij het tweede overlijden is de vordering van de kinderen niet groter geworden, er kan dan ook geen renteschuld worden afgetrokken. In ditzelfde voorbeeld betekent dit (als moeder 70 is als haar man overlijdt en zij 0 procent rente bijschrijft) dat ieder kind dan over de totale erfenis 13.062 euro betaalt.

Het is mogelijk de belasting na het overlijden van de eerste ouder te verminderen. Vader kan zijn kinderen bijvoorbeeld onterven: zijn 2 ton gaat dan naar zijn vrouw. Die hoeft daarover geen belasting te betalen, want haar vrijstelling bedraagt 6,5 ton. Ook de ont-erfde kinderen hoeven geen belasting te betalen. Als moeder overlijdt, bedraagt haar vermogen 4 ton en erft elk kind 2 ton. Ze betalen dan belasting over ongeveer 180.000 euro (2 ton min 20.000 euro vrijstelling). De Belastingdienst heft dan 23.000 euro per kind, veel meer dan in het eerste voorbeeld.

Kinderen met weinig vermogen hoeven niet bang te zijn voor de belastingaanslag na het overlijden van de eerste ouder: de langstlevende ouder moet de belastingsschuld van de kinderen betalen, volgens de wet. Immers, de kinderen krijgen nog geen geld om die aanslag te betalen. Als ook de langstlevende daarvoor het geld niet heeft, dan kun je uitstel vragen bij de Belastingdienst of geld lenen. Of de ouders onterven hun kinderen, waardoor de langstlevende alles erft en geen belasting hoeft te betalen voor de kinderen. In het tes-

tament kan dan staan dat de erfenis van de eerst overleden ouder automatisch bij de kinderen terechtkomt, maar dat de langstlevende ouder vrij over het vermogen kan beschikken. Alleen betalen de kinderen na het overlijden van de langstlevende ouder dus meer belasting. Maar vaak wordt dan het ouderlijk huis verkocht en is de belastingaanslag geen probleem meer.

En hoe zit het na het overlijden van de tweede ouder?

Net als na het overlijden van je eerste ouder zal de Belastingdienst na het overlijden van de langstlevende ouder een aangifteformulier sturen. Zo niet, dan moet je zelf aangifte doen binnen acht maanden na het overlijden. De aanslag die je vervolgens van de Belastingdienst krijgt (formeel uiterlijk binnen drie maanden na indiening van de aangifte), moet binnen zes weken worden betaald. Al met al duurt het dus wel even voordat je daadwerkelijk moet betalen. Maar wat nu als het huis van de laatst overleden ouder nog niet is verkocht en je zelf niet voldoende geld hebt om de erfbelasting te betalen? Dan kun je schriftelijk uitstel van betaling vragen. Omschrijf de reden waarom je uitstel vraagt en vermeld hoelang je uitstel wilt. Of de Belastingdienst daarin meegaat, hangt onder meer af van je betalingsgedrag in het verleden. Ook kan de Belastingdienst een hypotheek op het woonhuis vragen, zodat er zekerheid is over de betaling.

3 Wanneer is het raadzaam om een nalatenschap beneficiair te aanvaarden?

Je kunt een nalatenschap op twee manieren aanvaarden: zuiver en beneficiair. Ook is het mogelijk om een nalatenschap helemaal niet te aanvaarden, dan verwerp je die en ben je geen erfgenaam meer. Verwerpen komt voor als de nalatenschap alleen maar bestaat uit schulden. Soms ook zijn er emotionele redenen, bijvoorbeeld als iemand echt niets wil erven van die bewuste erflater.

Zuivere aanvaarding betekent dat je als erfgenaam alle goederen en schulden erft en, mocht de erfenis bestaan uit meer schulden dan baten, aansprakelijk wordt voor die schulden.

Als het risico bestaat dat de nalatenschap ‘onder water’ staat (dus de schulden groter zijn dan de baten) of als je geen flauw idee hebt hoe de nalatenschap eruit ziet, dan kun je maar beter beneficiair aanvaarden, ook wel aanvaarden onder het voorrecht van boedelbeschrijving genoemd. Bij beneficiaire aanvaarding ben je niet aansprakelijk als er meer schulden blijken te zijn dan bezittingen. Er zijn dan wel een paar formaliteiten waaraan moet worden voldaan: je moet onder andere een boedelbeschrijving maken en die deponeren bij een notaris. In de praktijk vallen die voorschriften meestal wel mee. Minderjarige kinderen worden door de wet beschermd: zij erven automatisch beneficiair zodat zij nooit aansprakelijk kunnen worden gesteld voor schulden in de nalatenschap.

Een erfgenaam moet niet te lang treuzelen bij het bepalen van zijn keuze tussen zuiver aanvaarden, be-

beneficiair aanvaarden en verwerpen omdat eventuele schuldeisers willen weten waar ze aan toe zijn. Belanghebbenden kunnen via de kantonrechter zelfs een termijn daarvoor laten stellen. Zolang je nog geen keuze kenbaar hebt gemaakt, moet je als erfgenaam erg voorzichtig zijn in je handelen. Het meubilair verdelen of de fiets verkopen leidt bijvoorbeeld al tot een daad van zuivere aanvaarding. Daarna kun je niet meer beneficiair aanvaarden, behalve in sommige uitzonderingsgevallen. Als het gaat om erflaters die tijdens hun leven risicovolle dingen hebben gedaan op financieel gebied of er liggen claims op de loer, dan is er maar één devies: aanvaard beneficiair!

Uit eten of toch maar niet?

Vader is overleden. Een van zijn dochters heeft de bloemen van de crematie en het diner na afloop geregeld. De kosten daarvan zijn betaald van de rekening van de overledene. Zijn dat daden van zuivere aanvaarding?

Rechters hebben hier weleens anders over geoordeeld, maar uit een uitspraak van het gerechtshof in Den Haag uit 2017 blijkt dat deze daden niet worden gezien als daden van zuivere aanvaarding. Dat betekent dat de dochter, als daarvoor redenen zijn, dus nog beneficiair kan aanvaarden.